УДК 338.484.2

КОНСОЛІДАЦІЯ ОБЛІКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В РЕФЛЕКСИВНОМУ УПРАВЛІННІ РОЗВИТКОМ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО КЛАСТЕРА

ПИЛИПЕНКО А. А., СТІЄПЧЕВІЧ О.

УДК 338.484.2

Пилипенко А. А., Стієпчевіч О. Консолідація облікової інформації в рефлексивному управлінні розвитком конкурентоспроможного потенціалу туристично-рекреаційного кластера

Доведено доречність формування контурів управління розвитком кластерів, що використовують як важелі управління рівень розвитку наявного у них потенціалу. Підґрунтям організації стратегічного процесу на рівні кластера обрано активізацію інтегративних тенденцій та узгоджене використання моделей обліку та рефлексивного управління. Контури рефлексивного управління визначено в рамках складових бізнес-моделі туристично-рекреаційного кластера та підпорядковано дії аттрактивних факторів.

Ключові слова: *конкурентоспроможний потенціал, туристично-рекреаційний кластер, інтеграційна взаємодія, аттрактивні фактори, консолідація облікової інформації.*
Бібл.: *14.*

Пилипенко Андрій Анатолійович *– доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри бухгалтерського обліку, Харківський національний економічний університет (пр. Леніна, 9а, Харків, 61166, Україна)*
E-mail: *aapil@ukr.net*

Стієпчевіч Олена *– Університет Чорногорії, Морський факультет у Которі (Доброта, 36, Котор, 85330, Чорногорія)*
E-mail: *jelenaognjeno-vic@yahoo.com*

УДК 338.484.2

Пилипенко А. А., Стиепчевич Е. Консолидация учетной информации в рефлексивном управлении развитием конкурентоспособного потенциала туристично-рекреационного кластера

Доказана уместность формирования контуров управления развитием кластеров, использующих в качестве рычагов управления уровень развития имеющегося у них потенциала. В качестве основы организации стратегического процесса на уровне кластера избраны активизация интегративных тенденций и согласованное использование моделей учета и рефлексивного управления. Контуры рефлексивного управления определены в рамках составляющих бизнес-модели туристско-рекреационного кластера и подчинены действию аттрактивных факторов.

Ключевые слова: *конкурентоспособный потенциал, туристическо-рекреационный кластер, интеграционное взаимодействие, аттрактивные факторы, консолидация учетной информации.*
Библ.: *14.*

Пилипенко Андрей Анатолиевич *– доктор экономических наук, профессор, заведующий кафедрой бухгалтерского учета, Харьковский национальный экономический университет (пр. Ленина, 9а, Харьков, 61166, Украина)*
E-mail: *aapil@ukr.net*

Стиепчевич Елена *– Университет Черногории, Морской факультет в Которе (Доброта, 36, Котор, 85330, Черногория)*
E-mail: *jelenaognjeno-vic@yahoo.com*

UDC 338.484.2

Pilipenko A. A., Stjepcevic J. Accounting Information Consolidation in the Contours of Tourism and Recreational Cluster Competitive Potential Reflexive Management Development

Relevance of clusters management development contours formation is proved. The level of potential disclosure offered regarded as instruments of cluster development. As the basis of the strategic process at the selected cluster activation integrative trends and consistently using accounting and reflexive control models. The contours of reflexive management are defined in the components of the business model of the tourism cluster and subject of attractiveness factors.

Key words: *organization of the strategic process, tourism and recreational cluster, integration interaction, attractiveness factors*
Bibl.: *14.*

Pilipenko Andrey A.– *Doctor of Science (Economics), Professor, Head of the Department, Department of Accounting, Kharkiv National University of Economics (pr. Lenina, 9a, Kharkiv, 61166, Ukraine)*
E-mail: *aapil@ukr.net*

Stjepcevic Jelena *– University of Montenegro, Maritime Faculty of Kotor (Dobrota, 36, Kotor, 85330, Montenegro)*
E-mail: *jelenaognjeno-vic@yahoo.com*

Однією з відмітних особливостей розвитку світової економіки в останні часи постає поширення тенденцій взаємопроникнення та взаємодоповнення окремих складових різного роду економічних систем, які раніше не вступали навіть у тісну взаємодію. Найбільш яскравим прикладом даної тенденції є появлення кластерів чи стратегічних альянсів підприємств, заснованих на поєднанні відносин конкуренції та кооперації. У науковій же думці подібна тенденція вилилася в появу міждисциплінарних досліджень, об'єкт яких складно дослідити в рамках одної галузі знань. Як приклад такого об'єкта знову ж таки можна навести кластери підприємств, забезпечити управління розвитком яких можна лише через об'єднання сучасних набутків теорії менеджменту з інструментами інших наукових дисциплін.

Складність дослідження кластера як економічного об'єкта пояснюється відсутністю однозначності у визначенні навіть економічного змісту даної категорії (про це доволі часто згадувалось, зокрема й у статтях авторів), особливо якщо мова ведеться про кластери конкретних сфер економіки (наприклад, про туристично-рекреаційний кластер, який обрано прикладом для ілюстрації авторських пропозицій). Так, наприклад, початкове тлумачення кластера М. Портером [11]

та його послідовниками [7, 8], орієнтоване на критерії взаємопов'язаності та географічної близькості, поступово переорієнтовувалося на використання критерію інформаційної пов'язаності [9]. Якщо ж розглядати туристично-рекреаційний кластер (ТРК), то по відношенню до нього недостатнім є навіть об'єднання всіх перелічених критеріїв через потребу врахування аттрактивності туристичної пропозиції. Оскільки така аттрактивність виражається у залежності від певних туристично-рекреаційних ресурсів з чітко визначеною географічною алокацією, то й цикл управління розвитком кластера слід будувати навколо наявної інформації про туристичні аттрактори (ґрунтується на ідеї ідентифікації кластера через інформаційну зв'язаність певного кола учасників [9]). Зрозуміло, управляти будь-яким об'єктом можна лише на підставі зафіксованих у певному вигляді даних, головним джерелом яких у більшості випадків виступає система бухгалтерського обліку, яка обов'язково має адаптуватися до означених вимог міждисциплінарного підходу.

Метою статті є розвиток теоретико-методичних засад організації управління розвитком туристично-рекреаційного кластера (ТРК) на підґрунті застосування контурів рефлексивного управління, для яких як системоутворюючий фактор обрано процес нарощування конкурентоспроможного потенціалу кластера з його фіксуванням у формалізованій бізнес-моделі кластера засобами консолідації облікової інформації. Основу реалізації мети статті складає гіпотеза доречності розширення процесу бухгалтерського обліку додаванням до рахунків обліку ознак перспективності (забезпечує його перетворення на стратегічний облік) і підпорядкування розвитку кластера умові максимізації його конкурентоспроможного потенціалу (потенціал кластера тут виступає як об'єкт облікового спостереження). При цьому здійснювати управління розвитком кластера пропонується з урахуванням принципів рефлексії, оскільки взаємодія учасників кластера може ідентифікуватися як «інформаційне управління» (у термінології Т. А. Таран [6]), коли один учасник кластера передає іншому підґрунтя для прийняття рішення (цілком очевидно, що таке підґрунтя має ґрунтуватися на облікових даних, але з певною їх трансформацією).

Розкриваючи висловлену гіпотезу, слід надати декілька теоретичних пояснень. При цьому відразу звернемо увагу на виникнення додаткових вимог у сфері організації облікового процесу, пов'язаних з необхідністю створення інформаційної підтримки реалізації означених принципів рефлексії (у разі відмови від реалізації означених вимог неможливим стає впровадження згадуваного «інформаційного управління»). Перш за все, звернемо увагу на аттрактивність туристичної пропозиції, яка формується на підґрунті об'єднання різного роду туристично-рекреаційних ресурсів (сукупності природних та антропогенних об'єктів) з ресурсами туристичних підприємств, які надають можливість потенційному споживачу скористатися такими ресурсами. Така аттрактивність виступає підґрунтям використання суб'єкт-суб'єктного підходу до управління ТРК, оскільки, окрім об'єктивної цінності певного туристичного аттрактору (визначимо як туристичних потенціал), даний аттрактор має суб'єктивне усвідомлення споживачем туристичної пропозиції (означене усвідомлення можна оцінити через введення інтегрального показнику оцінки привабливості даного аттрактору).

Тут звернемо увагу, що саме аттрактивність туристичної пропозиції спричиняє потребу зміни логіки організації обліково-аналітичного процесу в рамках учасників кластера (визначення такої логіки слід базувати на відповіді на питання про те, яким чином можна зафіксувати відомості про прихильність споживачів до певного роду туристично-рекреаційних ресурсів?). У даному аспекті доречними стають пропозиції С. Ф. Легенчука [3] щодо фіксування активів у зовнішньому середовищі підприємства та введенні їх до балансу підприємства (до складових балансу додаються активи та капітал зовнішнього середовища) та необхідність врахування при організації облікового процесу об'єктивно існуючої асиметрії інформації. При цьому, якщо автор [3] говорить про доречність фіксування в обліку контрольованої частини активів у зовнішньому середовищі (ідентифікується за наявністю витрат, понесених на створення такого активу) й пропонує для цього відповідних інструментарій, то аттрактивні фактори туристичної пропозиції містять в неконтрольованій частині, що вимагає подальших розробок.

Таким чином, можна стверджувати, що якість формування туристичного продукту визначається параметрами організації взаємодії туристично-рекреаційних ресурсів та ресурсів учасників ТРК. Розвиваючи дане положення, наявність таких груп ресурсів у зв'язку з можливостями їх узгодженого використання визначимо як потенціал туристично-рекреаційного кластера. Оскільки ж оцінювання рівня розвитку такого потенціалу має враховувати вплив параметрів конкурентної поведінки кластера, то як цільовий орієнтир для розвитку ТРК пропонується ввести рівень конкурентоспроможного потенціалу кластера. Використання даного критерію містить певні теоретичні складнощі, пов'язані з неоднозначністю трактувань змісту потенціалу кластера. З одного боку, існує вельми широкий пласт досліджень, присвячених розгляду категорії «потенціал» (навіть адаптованих до умов непередбачуваності оточення [13]), яка є досить багатогранною та багатоаспектною. На жаль, у більшості випадків учені проводять дослідження на рівні окремого підприємства чи регіону, залишаючи поза увагою м'які інтеграційні утворення. Існують лише поодинокі праці, які розглядають потенціал сукупності підприємств. Так, наприклад, S. Sachs з співавторами [12] робить наголос на необхідності визначення й управління потенціалом взаємодії підприємства з його стейкхолдерами. На жаль, при цьому не надається підходу до кількісного визначення такого потенціалу. Навіть у Європейського меморандуму про кластери [14] лише говориться про необхідність розгляду потенціалу кластера як чогось більшого, ніж сума потенціалів вхідних до кластера учасників (можна визначити як необхідність досягнення синергії потенціалів). При цьому нічого не говориться про інструмента-

рій та механізми забезпечення досягнення такої синергії потенціалів учасників кластера.

Далі наголосимо, що інструментальним підґрунтям для фіксування означених туристичних аттракторів як активів зовнішнього середовища мають постати засоби й інструменти консолідації інформації. Доречність використання інструментарію консолідації інформації міститься й і у необхідності мати інформацію про такий складний об'єкт як конкурентоспроможних потенціал (при традиційній організації й розумінні бухгалтерського обліку не можливо фіксувати відомості про цей об'єкт). При цьому консолідація інформації виходить за межі розуміння деякими авторами [2, 4] стратегічного обліку як системи надання інформації для побудови різного роду матриць стратегічного аналізу чи як області перетинання різних фінансових функцій (фінансового менеджменту, управлінського й фінансового обліку та управління грошовими коштами). Консолідацію інформації будемо розуміти в світлі її тлумачення у [1] як процедури створення відкритого знання (певною мірою обробленого й переформатованого), необхідного для обслуговування інформаційних потреб певної соціальної групи (у випадку мети статті – учасників кластера).

Зрозуміло й те, що використання консолідованої інформації матиме свої відмінності в межах ТРК. Такі відмінності пояснюються тим, що розкриття потенціалу ТРК підпорядковуватиметься складній взаємодії учасників кластера, як один з одним, так і зі споживачами та конкурентами. Цілком природним є те, що під час організації управління розвитком такої взаємодії виникають певні опортуністичні відносини та відбувається прояв асиметрії інформації, з оглядом на що будувати контури управління слід використовуючи принципи рефлексивного управління (доведеність даного положення міститься в наявності суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників ТРК). Рефлексивне управління при цьому передбачатиме формування образів пропонованого туристичного продукту та образ кластера у свідомості користувача туристичних послуг. При цьому, якщо звернутися до праці [5, с. 221 – 234], то доречним постане введення множини уявлень одних учасників кластерної взаємодії про дії решти таких учасників. Оскільки організація управлінського процесу вимагає певної формалізації таких уявлень, пропонуємо як підґрунтя формалізації використовувати параметри бізнес-моделі кластера (така бізнес-модель міститиме ряд елементів, зведених у єдину множену {*БМ*}).

Існує доволі широкий пласт досліджень про визначення розуміння й структури складових {*БМ*} (зокрема, й у дослідженнях авторів статті). Разом з тим, найбільш ґрунтовним дослідженням у даній сфері є робота А. Остервальдера [10], орієнтуючись та розвиваючи яку, до складу елементів бізнес-моделі ТРК можна віднести: споживчі сегменти, особливості пропонованих туристичних послуг, інформаційне відображення діяльності кластера та каналів доведення інформації до споживача, відносини та принципи управління лояльністю клієнтів, параметри фінансових потоків кластера, закладені в розкриття конкурентоспроможного потенціалу ТРК компетентності та ресурси, залучені у розкриття потенціалу ТРК системи діяльності учасників кластера, принципи взаємодії ключових учасників кластера, особливості управління витратами на формування туристичної пропозиції.

Прийняття орієнтування циклів рефлексивного управління на наближення образів бізнес-моделі у свідомості споживача туристичних послуг і суб'єкта управління кластером спричиняє відповідне ускладнення облікового процесу. Так, складність з точки зору обліку викликає потреба забезпечення взаємодії окремих підприємств та формування консолідованого сприйняття бізнес-моделі кластера (у даному разі недостатньо обмежитися створенням системи взаємного моніторингу, про яку неодноразово наголошувалося авторами статті). Від системи обліку вимагається підтримка принципів каскадування показників й встановлення причинно-наслідкових зв'язків між окремими характеристиками бізнес-моделей окремих учасників кластера при їх об'єднанні в консолідовану бізнес-модель.

Дослідження особливостей облікової підтримки процесів отримання консолідованої бізнес-моделі ТРК є нетривіальним завданням, яке розрізнятиметься для кожної виділеної складової {БМ}. Як приклад розглянемо облікову підтримку взаємодії учасників кластера щодо узгодженого формування туристичної пропозиції, яка деталізується в рамках декількох складових {*БМ*}. Відповідно основна складність облікового відображення тут міститься в розрізі фіксування так званих трансакційних витрат і зв'язування ситуаційної бази стратегічних знань учасників кластера з динамікою таких витрат. Відповідно пропонується в системі спільного моніторингу витрат співвіднести трансформаційні витрати з формування туристичної пропозиції з рішеннями щодо затвердження таких витрат з відповідним відбором одного з варіантів стратегічних дій у згадуваній ситуаційній базі знань.

Таким чином, у статті сформовано підґрунтя для формування контурів рефлексивного управління розвитком кластерів, що використовуватимуть як важелі управління параметри конкурентоспроможного потенціалу кластера, орієнтуючись при цьому на використання консолідованої інформації, отриманою з систем обліку учасників кластера. Разом із тим потребує подальшого розвитку представлення у формалізованому вигляді циклів рефлексивного управління конкурентоспроможним потенціалом кластера та віддзеркалення взаємозв'язку елементів бізнес-моделі кластера з рахунками з робочого плану рахунків учасників кластера з визначенням відповідних особливостей їх використання в політиці управлінського обліку учасників кластера. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Деревянко А. С. Технологии и средства консолидации информации / А. С. Деревянко, М. Н. Солощук. – Харьков : НТУ «ХПИ», 2008. – 432 с.

2. Каримов В. Э. Стратегический учет / В. Э. Каримов. – М. : Омега-Л, 2005. – 168 с.

3. Легенчук С. Ф. Теорія активів і капіталу зовнішнього середовища підприємства: condition sine qua non / С. Ф. Легенчук // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2012. – № 1(22). – С. 172 – 186.

4. Райан Б. Стратегический учет для руководителя / Б. Райан. – М. : Юнити,1998. – 616 с.

5. Рефлексивные процессы в экономике: концепции, модели, приклшадные аспекты : монография / Под ред. Р. Н. Лепы. – Донецк : Ноулидж, 2011. – 422 с.

6. Таран Т. А. Математическое моделирование рефлексивного управления / Т. А. Таран, В. Н. Шемаев // Системні дослідження та інформаційні технології. – 2005. – № 3. – С. 114 – 130.

7. Cluster policy in Europe. A brief summary of cluster policies in 31 European countries. – Oxford : Oxford Research AS, 2008. – 34 p.

8. Karlsson C. Handbooks of research on clusters. – Northampton : Edward Elgar Publishing, Inc., 2008. – 486 p.

9. Magalhaes R. Organizational knowledge and technology: an action-oriented perspective on organization and information systems / R. Magalhaes. – Cheltenham: Edward Elgar, 2004. – 267 p.

10. Osterwalder A. Business Model Generation / A. Osterwalder, Y. Pigneur. – New Jersey: John Wiley & Sons, Inc., 2010. – 288 p.

11. Porter M. E. Clusters and the new economics of competition // Harvard Business Rev. – 1998. – Nov.– Dec. – P. 77 – 90.

12. Sachs S., Ruhli E., Kern I. Sustainable Success with Stakeholders: The Untapped Potentialю – NewYork : Palgrave Macmillan, 2009. – 144 p.

13. Thames B., Webster D. W. Chasing Change: Building Organizational Capacity in a Turbulent Environment. – New Jersey: John Wiley & Sons, 2009. – 272 p.

14. The European Cluster Memorandum // http://www.innoclusters.ru/uploaded/docs/european_cluster_memorandum.pdf

УДК 004.04;681.3;332.1

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МОНІТОРИНГ ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ РЕГІОНАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ

ПУРСЬКИЙ О. І., БАННІКОВА С. О., МОРОЗ І. О.

УДК 004.04;681.3; 332.1

Пурський О. І., Баннікова С. О., Мороз І. О. Соціально-економічний моніторинг як складова частина інформаційного забезпечення процесу регіонального управління

У статті аналізується роль соціально-економічного моніторингу як складової частини процесу регіонального управління. Досліджено взаємозв'язок між моніторингом і управлінням соціально-економічною системою. Визначено, що головна роль моніторингу в управлінні розвитком соціально-економічної системи проявляється в оперативному управлінні.

Ключові слова: *соціально-економічний моніторинг, соціально-економічна система, регіональне управління.*
Рис.: *3.* ***Бібл.:*** *9.*

Пурський Олег Іванович *– доктор фізико-математичних наук, професор, кафедра економічної кібернетики та інформаційних систем, Київський національний торговельно-економічний університет (вул. Кіото, 19, Київ, 02156, Україна)*
E-mail: *Pursky_O@ukr.net*
Баннікова Світлана Олександрівна *– кандидат фізико-математичних наук, доцент, кафедра економічної кібернетики та інформаційних систем, Київський національний торговельно-економічний університет (вул. Кіото, 19, Київ, 02156, Україна)*
E-mail: *svit.bannikova@gmail.com*
Мороз Ірина Олегівна *– аспірантка, кафедра економічної кібернетики та інформаційних систем, Київський національний торговельно-економічний університет (вул. Кіото, 19, Київ, 02156, Україна)*

УДК 004.04;681.3; 332.1

Пурский О. И., Банникова С. А., Мороз И. О. Социально-экономический мониторинг как составляющая часть информационного обеспечения процесса регионального управления

В статье анализируется роль социально-экономического мониторинга как составляющей части процесса регионального управления. Исследована взаимосвязь между мониторингом и управлением социально-экономической системой. Определено, что основная роль мониторинга в управлении развитием социально-экономической системы состоит в оперативном управлении.

Ключевые слова: *социально-экономический мониторинг, социально-экономическая система, региональное управление.*
Рис.: *3.* ***Библ.:*** *9.*

Пурский Олег Иванович *– доктор физико-математических наук, профессор, кафедра экономической кибернетики и информационных систем, Киевский национальный торгово-экономический университет (ул. Киото, 19, Киев, 02156, Украина)*
E-mail: *Pursky_O@ukr.net*
Банникова Светлана Александровна *– кандидат физико-математических наук, доцент, кафедра экономической кибернетики и информационных систем, Киевский национальный торгово-экономический университет (ул. Киото, 19, Киев, 02156, Украина)*
E-mail: *svit.bannikova@gmail.com*
Мороз Ирина Олеговна *– аспирантка, кафедра экономической кибернетики и информационных систем, Киевский национальный торгово-экономический университет (ул. Киото, 19, Киев, 02156, Украина)*

UDC 004.04;681.3; 332.1

Purskiy O. I., Bannikova S. A., Moroz I. O. Social and Economic Monitoring as a Making Part of Information Supply of the Regional Management Process

In this article the role of social and economic monitoring as making part of the regional management process is analyzed. The interrelation between monitoring and management of social and economic system is investigated. It is defined, that the basic role of monitoring in management of development of social and economic system consists in an operational administration.

Key words: *social and economic monitoring, social and economic system, regional management*
Pic.: *3.* ***Bibl.:*** *9.*

Purskiy Oleg I. *– Doctor of Sciences (Physics and Mathematics), Professor, Department of Economic Cybernetics and Information Systems, Kyiv National University of Trade and Economy (vul. Kioto, 19, Kyiv, 02156, Ukraine)*
E-mail: *Pursky_O@ukr.net*
Bannikova Svetlana A. *– Candidate of Sciences (Physics and Mathematics), Associate Professor, Department of Economic Cybernetics and Information Systems, Kyiv National University of Trade and Economy (vul. Kioto, 19, Kyiv, 02156, Ukraine)*
E-mail: *svit.bannikova@gmail.com*
Moroz Irina O. *– Postgraduate Student, Department of Economic Cybernetics and Information Systems, Kyiv National University of Trade and Economy (vul. Kioto, 19, Kyiv, 02156, Ukraine)*